

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ МАГІСТРАТУРИ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ (ФОРТЕПІАННОЇ) ПІДГОТОВКИ

I. С. Кентеш

The article defines and characterizes the pedagogical conditions for forming the readiness of master's degree applicants for intercultural interaction in the process of professional (piano) training. It is emphasized that the tasks of the modern professional training of the applicants of the piano master's degree are not only to ensure a high level of professional knowledge of students, but also their practical preparation for social life and self-realization as an individual. It is emphasized that the humanization of the process of formation of the readiness for intercultural interaction in applicants of the professional master's degree implies the use of the latest technologies, active teaching methods, which would form the motives of educational and artistic activity, contribute to the discovery and development of the creative potential of the education applicant, self-realization of his/her personality; included in the process of learning the sphere of emotions, contributed to the development of cooperation. It has been proven that in the process of forming value orientations in the conditions of a multicultural artistic and educational environment, individual support of piano master's students is successfully implemented through individual counseling, creation of a positive moral and psychological climate in classes, mentoring support of the artistic and educational process, building an individual educational trajectory. Considering the formation and transformation of music-pedagogical and artistic-aesthetic paradigms in the system of modern music education, it is emphasized that the change in the paradigm of music education involves a shift of emphasis from the development in applicants of a complex of special knowledge, abilities and skills, focused on the formation of professional multicultural competence in the conditions of intercultural interaction, which allows us to interpret the artistic and educational space as a unity of creative personalities, united by channels of musical communication, who feel a sense of empathy for each other, mutual interest, are capable of active creative joint activity, overcoming interaction problems, creating a cross-cultural space.

Keywords: pedagogic conditions, readiness, interaction, intercultural interaction, master's degree, applicant of higher education, professional (piano) training

How to cite:

Kentesh, I. (2024). Pedagogical conditions for developing the readiness of master's degree applicants for intercultural interaction in the process of professional (piano) training. ScienceRise: Pedagogical Education, 3 (60), 66–70. <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2024.311631>

© The Author(s) 2024

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license

1. Вступ

Становлення сучасної фортепіанної освіти в Україні обумовлене новітніми тенденціями розвитку музичного мистецтва, естетикою інструментального виконавства та модернізацією системи професійної підготовки студентів-піаністів у закладах вищої освіти. Сучасна фортепіанна фахова підготовка покликана не лише розвивати виконавські здібності та інтелект майбутніх фахівців, підвищувати їх можливості, а й стимулювати їх самостійне навчання й творчий розвиток, формувати інноваційний і креативний потенціал, приймати творчі рішення у нестандартних ситуаціях. Очевидно, що методи навчання потребують докорінних змін. Педагоги усвідомлюють, що пріоритет належить формуванню здатності самостійно і творчо мислити, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності.

Саме тому, розкриття сутності педагогічних умов формування готовності до міжкультурної взаємодії у процесі професійного становлення майбутнього викладача фортепіано й виконавця-піаніста в умовах фахової (фортепіанної) магістратури є актуальною проблемою сьогодення.

2. Літературний огляд

На сучасному етапі розвитку вищої мистецької освіти актуальністю набуває її інтегрування до міжнародної системи освіти, в тому числі й формування міжкультурної комунікативної складової через активне налагодження творчої взаємодії в умовах освітньо-мистецького полікультурного середовища.

Окремі дослідники вказують на важливість, в цих умовах, зв'язку комунікативної компетентності з професійною і доводять, що ефективність роботи фахівця значною мірою залежить від того, наскільки у загальній структурі його фахової підготовки інтегровано

процес формування умінь вирішення професійних завдань у мистецькому міжкультурному середовищі.

Так, Л. Кондрацька [1] наголошує, що координування та регулювання освітньо-мистецької діяльності учасників міжкультурної інтеракції є основною у професійній підготовці майбутніх музикантів-педагогів. Дослідниця вважає, що професійні вміння, а саме: вміння встановлювати взаємостосунки з іншими учасниками колективу, спілкуватись з дітьми, батьками, колегами, організовувати співпрацю з іншими учасниками спілкування на ґрунті музичного мистецтва, вміння володіти культурою міжетнічного спілкування дозволяє інтерпретувати художньо-освітній простір як єдність творчих особистостей, об'єднаних каналами комунікації, що відчують почуття взаємного інтересу, здатні до творення простору художньої культури. Таким чином, відбувається усвідомлення прагнення вийти за межі ролевих відносин на духовний вимір співбуття у художньо-комунікативному процесі. Формування спільного смислу у процесі художньо-комунікативної діяльності, здійснення учасниками міжкультурного діалогу різних видів мистецької діяльності, сприяє їхньому взаємозбагаченню та взаєморозвитку. На думку авторки, міжкультурна комунікація у формі мистецького полілогу надає взаємодії учасників музично-педагогічного процесу багатостороннього характеру «співтрансформації», прийняття безлічі поглядів, що породжує варіативне бачення світу, інших культур, є засобом обміну культурними цінностями.

На думку А. Зайцевої [2], процес творчої самореалізації фахівця з музичного мистецтва як процес виступає динамічним інтегральним утворенням практичного втілення індивідуального творчого потенціалу здобувача, що детермінований сукупністю його уявлень про власні педагогічно-виконавські здібності, відображає міру можливостей актуалізації творчих потенцій студента під час цілеспрямованої фахової діяльності та орієнтується на гедоністичний результат втілення художньо-педагогічних задумів.

Р. Пріма та А. Козак [3] під формуванням готовності до міжкультурної взаємодії розуміють педагогічний процес, у якому на основі створення цілісної системи впливу на особистість студентів, діяльність і характер соціальної взаємодії, а саме на основі єдності змісту, форм, засобів і методів виховання відбувається інтелектуальний розвиток і виховання людини кроскультури (медіатора культур) і моральності, що знаходить своє вираження в її поведінці (передусім у комунікативній діяльності).

Проте, розглянувши численні праці різних авторів з проблеми готовності до міжкультурної взаємодії ми прийшли до висновку, що зважаючи на складність та багатоаспектність структури даного феномену й педагогічних умов його формування – єдиного підходу з цього питання немає.

3. Мета та завдання дослідження

Метою даної статті є аналіз основних педагогічних умов, що забезпечують ефективність процесу формування готовності здобувачів магістратури до

міжкультурної взаємодії у процесі фахової (фортепіанної) підготовки.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Розкрити сутність педагогічних умов як результату цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей.

2. Проаналізувати погляди відомих науковців щодо можливостей вирішення окреслених проблемних питань.

3. На основі отриманих даних визначити педагогічні умови, які сприятимуть підвищенню ефективності формування готовності здобувачів магістратури до міжкультурної взаємодії у процесі фахової (фортепіанної) підготовки.

4. Матеріали і методи

У ході проведення дослідження використовувалися методи аналізу та систематизації наукових джерел, що сприяли розкриттю сутності ключових понять, з'ясуванню основних педагогічних умов формування готовності до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності.

Висвітлення матеріалу та застосування зазначених методів у даній статті обумовлює ґрунтовність висвітлення окресленої проблематики у контексті розуміння того, що ефективність досліджуваного процесу досягається не за рахунок однієї умови, а їх взаємопов'язаного комплексу, спрямованого на отримання максимальних результатів.

5. Результати дослідження та їх обговорення

У сучасних умовах, одним з вагомих напрямів професійної діяльності фахівців з музичного мистецтва, зокрема у сфері фортепіанного виконавства є міжкультурна взаємодія. З огляду на це, особливої уваги потребує забезпечення якості фахової підготовки здобувачів фортепіанної магістратури до міжкультурної мистецької діяльності, що передбачає ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку майбутніх фахівців, упровадження інноваційних підходів і методів до організації освітньо-мистецького процесу, ефективність якого забезпечено відповідними педагогічними умовами.

Визначаючи педагогічні умови формування готовності здобувачів магістратури до міжкультурної взаємодії у процесі фахової (фортепіанної) підготовки ми враховували той факт, що оптимальність їхнього визначення залежить від чіткості визначення кінцевої мети або результату, який повинен бути досягнутим; від розуміння того, що ефективність досліджуваного процесу досягається не за рахунок однієї умови, а їх взаємопов'язаного комплексу.

Проведений науково-теоретичний аналіз проблеми готовності здобувачів фортепіанної магістратури до міжкультурної взаємодії, а також власний практичний досвід дозволив нам виокремити педагогічні умови, які сприятимуть підвищенню ефективності формування зазначеної готовності.

Перша педагогічна умова – формування ціннісних орієнтацій через створення полікультурного

мистецько-освітнього середовища. Варто зазначити, що особливого сенсу у зв'язку з сучасними можливостями системи фахової підготовки здобувачів фортепіанної магістратури набуває реалізація аксіологічної парадигми в процесі професійного становлення, що пов'язано з включенням майбутнього фахівця у ціннісно-смысловий світ мистецтва і культури, зокрема, фортепіанного виконавства, шляхом створення у вищому закладі вищої освіти полікультурного мистецько-освітнього середовища.

Дослідники наголошують на винятковому значенні освітнього середовища, в якому відбувається становлення особистості майбутнього фахівця й визначають дане поняття як упорядковану сукупність компонентів психолого-педагогічної реальності, інтеграція яких зумовлює створення та впровадження в практику роботи педагогічних умов з метою ефективного використання педагогічного потенціалу середовища заради розвитку всіх суб'єктів навчально-виховного процесу.

Так, О. Реброва [4] наголошує, що культурно-освітнє середовище можна інтерпретувати як фрагмент культурно-освітнього простору – педагогічно інтегрованої реальності, яка створює умови для вирішення конкретної педагогічної мети відповідно до смислових вимог суспільства. У мистецькому навчальному закладі освітній простір перетворюється на художньо-освітній, для якого є характерними специфічні ознаки, пов'язані з мистецькою діяльністю.

Полікультурне освітнє середовище сприяє успішній інтеграції особистості у світову культуру, формуючи при цьому етнічну та загальнонаціональну самосвідомість індивіда, уміння жити разом, розуміння того, що всі різні. Таке середовище забезпечує взаємодію представників різних культур при цьому повинні вирішуватись такі завдання: «оволодіння історико-культурними знаннями про культурне розмаїття світу; вивчення культурних моделей через традиції, обряди, звичаї тих народів, представники яких навчаються в закладі освіти; формування творчого ставлення до власної культури та поваги до іншої культури; розуміння рівності культур у полікультурному середовищі.

Н. Нікітіна [5] досліджуючи культурно-освітнє середовище закладу вищої освіти як умову і засіб професійного розвитку студентів в розрізі полікультурного аспекту виокремлює такі основні компоненти полікультурного освітнього середовища:

- соціально-психологічний: діяльність учасників освітнього процесу, які є носіями різних культур і будують стосунки, виходячи із власних уявлень про взаємодію; їхня самоідентифікація;

- педагогічний: закономірності, принципи, форми, методи й засоби навчання та виховання, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу;

- предметно-просторовий, до якого включено інформаційну (сукупність інформації та інформаційного забезпечення, потрібних для реалізації освітнього процесу: електронні інформаційні ресурси, бібліотека, зовнішні та внутрішні інформаційні зв'язки) та когнітивну складові (система знань, яку опановують здобувачі);

- комунікативний: система комунікацій закладу освіти та умов їх реалізації.

Друга педагогічна умова – розвиток художньо-творчої толерантності в процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін. У наукових джерелах зазначено, що в ході творчої комунікації з творами музичного мистецтва, що є специфічним процесом спілкування і обміну поглядами учасники художнього діалогу повинні проявляти художньо-творчу толерантність, яка в свою чергу є певним проявом естетичної й музичної культури музиканта.

Толерантність, на думку А. Молчанової [6], як складова формування готовності до міжкультурної взаємодії характеризується наступними аспектами:

- ґрунтується на усвідомленні і прийнятті ідей толерантності світосприйняттям і професійним світоглядом;

- адекватність оцінки суперечливих професійних ситуацій, прогнозування компромісного виходу з них, з дотриманням норм моралі та педагогічної етики;

- доцільність та правомірність використання професійних обставин;

- відсутність позиціонування себе як еталону під час оцінки поведінки і суджень інших людей;

- паритетними стосунками у міжкультурній взаємодії;

- умінням досягати взаємного розуміння в ситуації зіткнення професійних інтересів;

- умінням пристосовуватися до характеру, звичок і прагнень інших;

- умінням регулювати свою поведінку відповідно до норм професійної діяльності при морально-ціннісному виборі засобів досягнення професійної мети;

- конструктивною поведінкою в ситуації професійного конфлікту;

- конструктивно мистецькою співпрацею та ефективним спілкуванням з партнерами.

Розвиток художньо-творчої толерантності здобувачів фортепіанної магістратури повинен відбуватися, на наше переконання, у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

На думку Н. Соболя [7] формування художньо-творчої толерантності майбутнього фахівця з музичного мистецтва повинно здійснюватися на інтегративних засадах компетентнісної освіти у результаті набуття досвіду спілкування людини з мистецтвом. Тому в основі формування художньо-творчої толерантності студентів у процесі фортепіанної підготовки лежить їх активна практична діяльність.

Залучення здобувачів до мистецького досвіду та міжкультурного діалогу на професійно орієнтованих дисциплінах опосередковано впливає на формування всієї структури особистості та сприяє її інтеграції в суспільство і культуру, створюючи власну духовну структуру.

Третя педагогічна умова – формування умінь міжнародної професійної комунікації здобувачів класу фортепіано у діалозі професійних і полілозі національних культур через активізацію концертно-просвітницької та конкурсно-фестивальної діяльності.

Концертно-просвітницька діяльність інтерпретується науковцями як ефективний засіб формування готовності до міжкультурної взаємодії у процесі фахового становлення музикантів-виконавців. Змістовно-базовою основою підготовки до концертно-освітньої діяльності в процесі фортепіанного навчання виступає забезпечення взаємодії між виконавською і словесною інтерпретацією художніх образів музичних творів.

На думку Т. Жигінас [8], серед культурно-освітніх здобутків концертного виконавства, насамперед, слід назвати такі, як:

- дотримання національних засад інтерпретації музики;
- демократичний підхід до вибору репертуару;
- поступове ускладнення концертних програм від популярних зразків до творів, які потребують від слухачів розвинених навичок музичного сприймання;
- опора на естетичні характеристики музичних творів та їх виконання;
- піклування про активну емоційно-естетичну реакцію широкої публіки.

Важливу роль у процесі становлення особистості та формування готовності здобувачів фортепіанної магістратури до міжкультурної взаємодії відіграють фестивалі мистецтв, конкурси, огляди, покликані сприяти розвитку професійного підходу до свого фаху.

Обмеженням дослідження є недостатнє вивчення усіх культурних осередків сфери фортепіанного виконавства, які є показниками інтенсивності та якості полікультурного мистецького середовища, що сприяють його активізації, визначають напрями розвитку мистецтва, формують нові ідеї, відкривають нові обрії творчої діяльності, формують новий регламент міжкультурної взаємодії учасників-музикантів.

Вплив умов військового стану. В умовах війни в Україні, міжкультурна комунікація, попри окремі перешкоди, активно зростає, що пов'язано з перебуванням значної кількості українців, зокрема й фахівців сфери фортепіанного виконавства у багатьох країнах світу, а також активною діяльністю українських культурно-мистецьких установ, закладів та осередків за кордоном. Свідомий вибір України щодо шляху європейської інтеграції забезпечує успішне подолання геополітичних та культурних бар'єрів, створення умов для глобальної взаємодії виконавських культур, ціннісне ставлення до національних та європейських мистецько-культурних надбань і традицій. Євроінтеграційні процеси, в умовах військового стану, ще більше стимулюють до інтенсивнішого розвитку національної мистецької освіти

та підвищення якості підготовки майбутніх фахівців мистецької сфери у відповідності до вимог міжнародної спільноти.

Перспективи подальших досліджень полікультурних тенденцій у галузі мистецької освіти передбачають істотне та ґрунтовне зростання вимог до професіоналізму й особистісних якостей фахівця з музичного мистецтва, зокрема викладача фортепіано, виконавця-піаніста. Одним із шляхів підвищення якості підготовки здобувачів фортепіанної магістратури до міжкультурної взаємодії є розробка ефективної моделі, відповідно до якої має бути організована освітньо-мистецька діяльність закладу вищої освіти.

6. Висновки

Отже, зважаючи на проведені дослідження, результати якого представлені у статті, можемо дійти висновку наступних висновків.

1. Завдання сучасної фахової підготовки здобувачів фортепіанної магістратури полягають не лише у забезпеченні високого рівня фахових знань студентів, але й їх практичної підготовки до соціального життя та реалізації себе як особистості.

2. Гуманізація процесу формування готовності до міжкультурної взаємодії здобувачів фахової магістратури спрямована на використання новітніх технологій, активних методів навчання, які формують мотиви освітньо-мистецької діяльності, сприяють виявленню й розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти, самореалізації особистості; включають у процес пізнання різні сфери емоцій та сприяють розвитку співробітництва.

Конфлікт інтересів

Автор декларує, що не має конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування

Дослідження проводилось без фінансової підтримки.

Доступність даних

Дані будуть доступні за обґрунтованим запитом.

Використання засобів штучного інтелекту

Автор підтверджує, що не використовував технологій штучного інтелекту при створенні представленої роботи.

Література

1. Кондрацька, Л. К. (2003). Сучасні технології підготовки майбутнього учителя мистецтва. Мистецтво та освіта, 8, 7–11.
2. Зайцева, А. В. (2004). Науково-методичні передумови розвитку творчої самореалізації студентської молоді в класі фортепіано. Наука і сучасність. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, XLV, 38–46.
3. Пріма, Р. М., Козак, А. В. (2021). Зміст формування готовності до міжкультурної комунікації майбутніх фахівців із міжнародних відносин. Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries. Vol. 2. Riga: "Baltija Publishing", 211–231. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-031-5-35>
4. Реброва, О. Є., Ці, Ш., Лінльїн, Ч. (2023). Художній контент фортепіанної підготовки майбутніх бакалаврів музичного мистецтва. Південноукраїнські Мистецькі Студії, 1, 52–58. <https://doi.org/10.24195/artstudies.2023-1.8>

5. Нікітіна, Н. П. (2017). Культурно-освітнє середовище ВНЗ як умова і засіб професійного розвитку студентів: полікультурний аспект. Гуманізація навчально-виховного процесу, 3 (83), 66–76.
6. Молчанова, А. О. (2013). Толерантність як ціннісна основа професійної діяльності педагога. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 188.
7. Соболев, Н. В. (2016). Художньо-творча толерантність у контексті інструментально-виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва. Музичне мистецтво в освітнологічному дискурсі, 1, 29–34.
8. Жигінас, Т. В. (2014). Методика підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності. Київ, 178.
9. Шехавцова, С. (2022). Міжкультурна комунікація в освіті як імператив демократичного розвитку суспільства. Професіоналізм Педагога: Теоретичні й Методичні Аспекти, 2 (17), 174–184. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.17.2022.260021>
10. Сафонова, І. О. (2014). Сутність і структура міжкультурної компетентності в контексті аксіологічного підходу. Духовність особистості: методологія, теорія і практика, 3 (62), 129–143.

Received date 30.07.2024

Accepted date 10.09.2024

Published date 18.09.2024

Кентеш Іштван Степанович, аспірант, кафедра «Педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту», Мукачівський державний університет, вул. Ужгородська, 26, м. Мукачево, Україна, 89600

E-mail: kentesh.ishtvan96@gmail.com